

Vergi Dairesi Başkanlığı Çalışanlarının Vergi Algıları: Antalya Örneği*

Burak Alp¹ & Ünal Töngür²

Özet

Devlet olmanın sorumluluklarından birisi vergi toplamaktır. Vergi idaresi, mükelleflerin vergisel davranışları üzerinde etkili olabilmektedir. Bu çalışmada, Antalya Vergi Dairesi Başkanlığı'nda çalışan vergi memurlarına anket yapılmış ve vergi memurlarının Türkiye'de vergi sistemine ilişkin algıları incelenmiştir. Elde edilen bulgulardan hareketle, Türkiye'de vergi memurlarının; vergileme ilkelerine, mükellef tutumlarına, vergi bilincine, vergi suçlarına, vergi denetimine karşı algıları ortaya konmuş ve vergi sistemimiz ile ilgili aksaklıklara çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Vergi Algısı, Vergi İdaresi, Vergileme İlkeleri, Antalya

JEL Kodları : H20, H25, H26

Tax Perceptions of the Tax Office Directorate Officials and Employees: The Case of Antalya*

Abstract

One of the responsibilities of being a state is collecting taxes. The tax administration units can be effective on the tax paying behaviors of the taxpayers. In this study, a questionnaire is performed on the tax officers working in the Tax Administration Units of Antalya and their perception of the Tax System in Turkey is examined. Within the light of findings of the survey conducted, the structure of the tax officers' perceptions about taxation principles, taxpayer attitudes, tax awareness, and tax inspection is analyzed by using descriptive statistics.

Keywords: Tax Perception, Tax Administration, Taxation Principles, Antalya

JEL Codes : H20, H25, H26

* Bu çalışma, büyük ölçüde Alp (2017) çalışmasına dayanmaktadır.

¹ İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, Turkey. brkalpz@gmail.com

² İktisat Bölümü, Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Antalya, Turkey. unaltongur@akdeniz.edu.tr

1. Giriş

Vergiler kamu harcamalarının finansmanında her zaman en önemli araçlardan biri olmuştur. Günümüzde kamu harcamaları ve devletin ekonomideki payı dikkate alındığında vergiler daha da önem kazanmıştır. Vergileme ilkelerinin seçiminde önemli olan, vergi sisteminin mali, ekonomik ve sosyal hedeflerinin gerçekleşmesini kolaylaştırmasıdır.

Bu çalışmanın amacı vergi memurlarının gözüyle Türkiye’deki vergi algısını ortaya koymaktır. İki bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde; vergileme ilkeleri, mükellef tutumları, vergi bilinci, vergi suçları ve vergi denetimlerinin teorik perspektifleri ile vergi sistemindeki işlevleri kısaca açıklanmaktadır. İkinci bölümünde ise, vergiye ilişkin genel algılar, vergileme ilkelerinin uygulanabilirliği, vergi suçları, vergi bilincinin yükseltilebilmesi ile vergi denetimlerine yönelik, vergi dairesi çalışanlarına anket uygulanarak yirmi beş soruya cevap aranmıştır. Antalya Vergi Dairesi Başkanlığındaki 157 vergi memuruna, Türkiye’de vergileme ilkeleri, mükellef tutumları, vergi bilinci, vergi suçları ve vergi denetimleri ile ilgili sorular sorularak anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada vergi memurlarının vergileri nasıl algıladıklarına ilişkin tespitler yapılması hedeflenmiş ve anket sonuçları analiz edilmiştir. Sonuç bölümünde ise elde edilmiş veriler ile vergi sistemindeki aksaklıklar hakkında genel değerlendirmeler yapılmış ve çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

2. Türk Vergi Sistemine İlişkin Bazı Kavramlar

2.1. Vergileme İlkeleri

Devlet toplum halinde yaşayan insanların ortak ihtiyaçlarının karşılanması için oluşturmuş oldukları en önemli organizasyondur. Devletten beklenen fonksiyonları yerine getirilmesi için finansal kaynaklara ihtiyaç vardır. Bu finansal kaynakların en önemlisi vergilerdir. Bu yüzden vergiler, devletin var olabilmesinin en temel koşuludur (Şentürk, 2006: 16). Verginin literatürde birçok tanımı bulunmaktadır. Temel olarak vergiyi devletin egemenlik gücüne dayanarak bireylerden ve kurumlardan aldığı kamu geliri olarak tanımlayabiliriz. Vergi mevzuatımızda vergi kavramına yer verilmemiştir. Buna karşılık Alman Vergi Usul Kanununun (Abgabenordnung-1977) üçüncü paragrafında, şöyle bir tanımlama yapılmaktadır: “Vergiler herhangi belirli bir hizmetin karşılığı olmaksızın ve kamu tüzel kişisi tarafından gelir sağlamak üzere, kanunen mükellef durumunda bulunan herkese bir kez veya sürekli olarak yaptırılan para ödemeleridir.” bu ifade kanuni ve gerçekçi olarak açıklanmıştır. Bu tanım, vergi uygulamasına ışık tutmakta ve bilimsel açıdan da bir değer taşımaktadır. Bazı sakıncalar doğurabileceği göz önünde bulundurularak, bu tanımlama her nedense Türk Vergi Usul Kanunu’nda yer almamıştır (Tuncer, 2003: 118).

Vergi teorisinin özünü oluşturan iki temel konu vardır. Bu konulardan birincisi toplum refahının artırılması için vergilerin nasıl tasarlanması gerektiğidir. Vergilemede adaletin ve etkinliğin sağlanmasıdır. İkincisi ise devletin uyguladığı çeşitli vergilerin ekonomik etkileri ile ilgilidir. Bu noktada da yanıtlanması gereken iki önemli soru vardır: Vergiler kişilerin tüketim, tasarruf ve işgücü tercihleri üzerinde ya da firmaların yatırım kararları üzerinde nasıl etki yapar? Vergi yükünü kim taşır? Kamu tercihi teorisi yaklaşımında vergi teorisinin asıl konusu, vergi koyma gücünün anayasal düzenlemeler ile sınırlandırılması ve kamu giderlerinin azaltılması şeklinde düzenlemeler yapılmalıdır (Çelikkaya ve Sağbaş, 2013: 3).

Günümüzde ekonomik küreselleşme ile ülkelerin geleneksel vergi yapıları da değişmiştir. Ekonomik küreselleşme, ülkelerin birbirleri ile “vergi” rekabetinin artmasını sağlamaktadır (Çevik, 2004: 154).

Sosyal devletlerde toplum bireyleri birtakım sosyal haklar elde etmektedir. Bireyler elde ettikleri bu hakların yanında bazı ödevleri de yerine getirmek zorundadırlar ve 1982 Anayasasında 73. Maddesinde yer alan “vergi ödevi” ülkemizde bu ödevlere örnek olarak verilebilir:

Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır. Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konular, değiştirilir veya kaldırılır. Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin muaflik, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir (Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi, 1982).

Bu hükümde vergileme ilkelerinden genellik, adalet, kanunilik, eşitlik ve ödeme gücü ilkesi belirtilmektedir (Tekbaş, 2009: 203).

2.2. Mükellef Tutumları

“Mükellef, vergi kanunlarına göre kendisine vergi borcu düşen gerçek veya tüzel kişidir.” (VUK md. 8).

Mükelleflerin vergileri ödeme isteğinde veya vergileri algılamasında sosyal faktörlerin yanında, yaşadığı toplumun kültürü, örf ve adetleri, vergi bilinci, vergi ahlakı da etkilidir (Taşkın, 2010: 73). Vergi mevzuatının çok sayıda düzenlemelerden oluşması ve vergi kanunlarında açık ve net olmayan ifadeler yer verilmesi; mükelleflerin vergi algısını zorlaştırmakta, bu sebeple de mükellefler ile idare arasında uyum sorunları yaşanmaktadır. Mükelleflerin gönüllü uyumu için öncelikle vergi kanunları açık ve anlaşılır olması gerekir. Vergi sistemlerinde bu durum tam anlamıyla sağlanamamaktadır (Saraçoğlu ve Çelik, 2003: 41).

Günümüz vergi sisteminde mükelleflerle işbirliğine gidilmesi vergi sisteminin başarılı olmasının temel şartıdır. Vergi uyumunun yükseltilmesi için mükellefler ile beraber hareket edilmesini anlayan vergi idaresi, vergi mükelleflerinin güvenini sağlayacak ve vergide gönüllü uyumu arttıracak düzenlemeler ve uygulamalar yapmakta beklentilerini de dikkate almaktadır (Gerçek, 2006: 122-123).

2.3. Vergi Oranı

Verginin oranını tanımı, vergi borcunun hesaplanabilmesi için verginin matrahı üzerine uygulanan yüzde nispet olarak yapılabilir.

Vergi uyumu hakkındaki yapılmış literatürdeki çalışmalar genelde vergi oranı ile vergi geliri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Örnek verecek olursak Laffer eğrisi analizinde, vergi oranının belirli bir sınırın üstüne çıkması vergi hasılatını azaltacağını ve vergi oranının en uygun seviyeyi aşması durumunda da vergi gelirlerinin azalmaya başlayacağını ortaya koymuştur. Bunun sebebi ise, insanlar çalışmak yerine vergilendirilmeden para kazanmanın çarelerini aramalarıdır (Demir, 2009: 7). Sonuç olarak vergi ödeme isteği ile vergi oranları arasında ters yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir.

2.4. Vergi Afları

Vergi alacağını ortadan kaldıran sebeplerden biri de vergi affıdır. Vergi teorisi açısından, kamu hukukundan doğan vergi, ancak bir kanunla konular, kanunla değiştirilir ve kanunla kaldırılabilir. Bu nedenle vergi affı, doğmuş bir verginin ortadan kaldırılması anlamına geldiği

için sevimli bir kavram değildir. Ancak uygulamada mali, ekonomik ve sosyal nedenler ile vergi affına başvurulduğunu görüyoruz. Bu bir realite olduğuna göre, vergi hukuku açısından vergi aflarını ve hukuki sonuçlarını incelemek kaçınılmaz bir zorunluluktur (Tuncer, 2003: 78).

2.5. Vergi Bilinci

Vergi bilinci üzerine literatürde birçok tanım söz konusudur. Söz konusu tanımlamaların vergi bilinci kavramına iki noktada baktıkları göze çarpmaktadır. Bu hususların birincisi vergi mükelleflerinin vergileri algılama farkındalığıdır. Bu kavramı daha da genişletecek olursak vergi mükelleflerin, vergi mevzuatı hakkında yeterli bilgisinin olması şeklinde ifade edebiliriz. Diğer husus ise, mükelleflerin vergileri neden ödemesi gerektiğini bilmesidir (Güner, 2008: 5).

Devletlerin görevleri ve sorumlulukları zamanla değişme göstermiş ve yaptıkları harcamalar da değişmiştir. Buna bağlı olarak devlet harcamaları da artmıştır. Bu harcamaların finansmanı için çoğu ülkede olduğu gibi vergilerden sağlanmaktadır. Vergiler, eski zamanlarda mali (fiskal) amaç için alınırken, 18.yy'dan sonra sosyal ve ekonomik amaç ile de alınmıştır. Buna bağlı olarak kamu giderlerinin finansmanı olan vergilerin maliye politikası aracı olarak da önemi artmıştır. Devletin vatandaşlarına karşı sorumluluklarını yerine getirirken görev ve sorumluluklarının artması devlet ile birey ilişkisini daha artırmıştır. Vergiler, bu yüzden sosyolojik ve psikolojik olarak da ele alınmaktadır. Bu sebeple vergi bilinci kavramı gelişmekte ve önemi daha da artmaktadır (Çiçek, 2006: 21).

Vergi bilincinin yerleştiği toplumlarda, mükellefler ödemiş oldukları vergilerin devlet tarafından nasıl ve nerelere harcandığını yaptığını bilirler. Devlet harcamaları vatandaşlar yararına yapılır ve bunu bilen mükellefler yükümlülüklerini içlerinden gelerek yaparlar (Organ ve Yegen, 2013: 243).

2.6. Vergi Suçları

Devletler, eski çağlardan günümüze kadar vergi gelirini yükseltmek için sürekli bir gayret içinde olmuştur. Mükelleflerin vergiye karşı olan davranışlarını olumlu yönde değiştirmek ve mükelleflerin vergi ödeme isteklerini arttırabilmek için çeşitli düzenlemelerin olması söz konusu uğraşların bir yönü olmuştur. (Tosuner, 2007: 9). Vatandaşlar, ödemiş oldukları vergilerden doğrudan fayda sağlayamaması ve satın alma gücü düşmesi nedeni ile vergi ödemeleri konusunda isteksiz olurlar. Bu yüzden mükellefler vergi ödememeye veya daha az vergi ödemeye çalışırlar. Mükellef ya da vergi sorumluları yasa dışı yollar ile vergi kaybına sebep olmaktadır. Böylece yükümlülüklerini yerine getirmeyen ya da vergi kaybına neden olan vatandaşlar için mevzuatta vergi suçları ve cezaları düzenlemiştir. (Altundiş, 2007: 168).

Vergi suçu Vergi Usul Kanunu'nda tanımlanmamıştır. Vergi ceza hukukunun temel kavramı olan vergi suçu, kanunlarla ödevli bulunan vergi yükümlüsü veya vergi sorumlusu tarafından ya da vergilendirme işlemlerindeki görevliler tarafından vergi kanunlarında gösterilen maddi ve biçimsel yükümlülüklerle aykırı olarak işlenen fiillerdir (Pehlivan, 2013:102). Vergi suçları kural olarak yargı kararı gerekmeksizin vergi daireleri tarafından kesilen para cezası ile cezalandırılmaktadır. Ancak yasada kamu düzenini bozan nitelikli vergi suçları için idari para cezası ve hürriyeti bağlayıcı cezalar da öngörülmüştür.

2.7. Vergi Denetimi

Denetim, yapılacak olan işin doğru ve o işin standartlara uygun olarak yapılıp yapılmadığını teftiş etmek, incelemek, kontrol etmektir. Literatürde ise, iktisadi olaylarla ve iktisadi

çalışmalarla ilgili yönetimin sunmuş olduğu iddiaların önceden kuralları konulmuş standartlara olan uygunluğunu derecesini belirlemek ve sonuçları menfaat gruplarına bildirmek için alanında tecrübeli ve bağımsız bir kişi tarafından tarafsız bir şekilde kanıtların toplanması ve bu kanıtların değerlendirilmesini kapsayan sistematik bir süreçtir (Yılmaz, 2015: 1).

Vergi denetiminin ise, birçok tanımı bulunmaktadır. Vergi idaresinin mükelleflerin vergi mevzuatına ne kadar uyulduğunun belirlenmesi olarak tanımlanabilir (Abdioğlu, 2007: 16). Vergi mükelleflerinin buldukları faaliyetlerle ilgili ödeyecekleri vergi miktarlarının ve beyanlarının, doğruluğunu vergi hükümlerine uygunluğunu araştırmak olarak da söyleyebiliriz. Vergi idaresi tarafsız bir şekilde kanıt toplar. Söz konusu kanıtları değerlendirir ve sistematik bir süreçte vergi denetimini gerçekleştirir (Koç, 2011: 90).

Vergi denetimine olan temel gereksinim; vergi mükelleflerinin yasalara uymasına karşın bilerek ya da bilmeyerek yapmış oldukları vergi hataları ile vergi kaçakçılığını önlenmesini hedeflemektedir (Can, 1981: 66).

Vergi Usul Kanunu'nda "Vergi Denetimi" başlığında bir düzenleme bulunmamaktadır. Söz konusu mevzuatta vergilendirme bölümünde denetim kavramı, yoklama ve inceleme başlığı altında düzenlenmiştir. Hâlbuki vergi denetimi vergi incelemesine nazaran çok daha yüzeysel ve sınırlı bir kavram olarak karşımıza çıkar. Vergi denetimini vergi dairesi memurları yaparken; vergi incelemesini vergi müfettişleri ya da vergi dairesi müdürleri yapabilmektedir. (Somuncu, 2014:134).

3. Veri ve Yöntem

Vergi memurlarının vergi algılarını tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada kullanılan veri, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Tezsiz Yüksek Lisans Programı öğrencisi Burak ALP'in Dönem Projesi kapsamında Kasım 2017'de Antalya Vergi Dairesi Başkanlığı çalışanlarının katılımıyla gerçekleştirdiği anketten elde edilmiştir³. Anket sorularının hazırlanması aşamasında büyük ölçüde Cansız (2014; 2015) çalışmalarından yararlanılmıştır. Toplam 25 sorunun yer aldığı ankette katılımcılardan tanımlayıcı herhangi bir bilgi yer almamıştır. Anket 157 kişi ile yapılmış ve bunların 86'sı erkek (% 55) ve 69'u (% 45) kadındır. Anketi cevaplandıranların 67'si (% 43) 20 ila 30 yaş arası, 43'ü (% 27) 31 ila 40 yaş arasında olup kalanlar ise diğer yaş grupları arasında dağılmaktadır. Katılımcıların yaklaşık % 91'i lisans mezunu, kalanlar ise yüksek lisans ve doktora mezunudur. Son olarak katılımcılardan 95 kişi evli olup, kalanlar ise bekâr ve boşanmışlardan oluşmaktadır.

4. Bulgular ve Tartışma

Tablo 1'de vergileme ilkelerine ilişkin anket soruları ve sorulara verilen cevapların yüzde dağılımı bulunmaktadır. Ankete katılanların % 78.4'ü tarafsızlık ilkesine uyulmadığını, % 78'i herkesten ödeme gücü ölçüsünde verginin alınmadığını, % 75.8'i Türk Vergi Sisteminin adaletli olmadığını, % 71.8'i vergilemede esneklik ilkesine uyulmadığını, % 68.6'si vergilemede belirlilik ilkesine uyulmadığını, % 63.5'i vergilemede genellik ilkesine uyulmadığını, % 53.5'i vergilemede verimlilik ilkesine uygun olmadığını, % 50.7'si iktisadilik ilkesine uyulmadığını ifade ederken; katılımcıların % 48.4'ü vergilerin kanunilik ilkesine uygun olarak alındığını ifade etmiştir.

³ Bu çalışmada elde edilen sonuçlar ve sunulan görüşler tamamen yazarlara aittir ve hiçbir şekilde Antalya Vergi Dairesi Başkanlığı'nın resmi görüşünü yansıtmaz.

Ankete katılanların vergileme ilkelerine ilişkin sorulara vermiş oldukları cevaplara bakıldığında, vergileme ilkelerinin Türkiye’de tam anlamıyla uygulanmadığı ve Türk vergi sisteminde genel kabul görmüş vergileme ilkelerinde sapmalar olduğunu söylenebilir.

Tablo 1: Vergileme İlkeleri

	YÜZDE DAĞILIM				
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Türkiye’de adil bir vergi sistemi vardır (adalet).	44.6	31.2	14.0	8.3	1.9
Türkiye’de vergilerin ödeme zamanı mükellefler için uygundur (uygunluk).	12.3	20.8	25.3	38.3	3.2
Türkiye’de vergi mevzuatı açık, anlaşılabilir ve ulaşılabilir bir yapıdadır (belirlilik).	35.3	33.3	9.0	19.2	3.2
Türkiye’de vergi toplama maliyeti düşüktür (iktisadilik).	19.9	30.8	13.5	28.8	7.1
Türkiye’de vergiler kamu harcamalarını karşılamaya yetmektedir (verimlilik).	25.8	27.7	16.1	23.9	6.5
Türkiye’de ayırım yapılmadan herkesten vergi alınır (genellik).	38.5	25.0	11.5	19.2	5.8
Türkiye’de herkesten ödeme gücü ölçüsünde vergi alınır (ödeme gücü ve eşitlik).	50.3	27.7	12.3	7.1	2.6
Türkiye’de vergiler kanunilik ilkesine uygun olarak alınmaktadır (kanunilik).	20.6	20.0	11.0	41.9	6.5
Türkiye’de vergi gelirleri ekonominin koşullarına uyum göstermektedir (esneklik).	27.6	44.2	14.7	12.2	1.3
Türkiye’de vergilerin miktarı piyasanın işleyişini bozamaz (tarafsızlık).	29.7	38.7	18.1	11.0	2.6

Kaynak: Anket verileri

Tablo 2’ de görüldüğü gibi katılımcıların % 66.7’si Türkiye’de gelir dağılımı adaletsiz olduğu için vergilerin ödenmediğini ifade etmiştir. Mükellefin ödevleri Vergi Usul Kanununda düzenlenmiştir (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2014). Ankete katılanların % 85.2’si Türkiye’deki vergi mükelleflerinin yükümlülüklerini tam ve zamanında yerine getirmediğini ifade etmişlerdir. Ankete katılanların % 64.9’u vergi oranları düşürülürse ödeme isteklerinin artacağını ve % 76.3’ü Türkiye’deki vergi aflarının mükelleflerin vergi ödeme isteklerini olumsuz etkileyeceğini düşünmektedir.

Buradaki anket sorularında, Türkiye’deki mükelleflerin vergi ödeme istekleri ile gelir dağılımı adaletinin, çıkarılan vergi af yasalarının ve vergi oranlarının ilişkisinin görülebilmesi de amaçlanmıştır. Ankete katılanlar, Türkiye’deki gelir dağılımı adaletli olduğunda, vergi oranları yüksek olmadığında ve sık sık vergi af yasaları çıkarılmadığında mükelleflerin, vergi ödeme gayretlerinin artacağı ve yükümlülüklerini tam ve zamanında yerine getirebileceği sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 2: Mükellef Tutumları

	YÜZDE DAĞILIM				
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Türkiye’de vergi mükellefleri yükümlülüklerini tam ve zamanında yerine getirmektedir.	38.1	47.1	5.8	7.1	1.9
Türkiye’de gelir dağılımı adaletsiz olduğu için vergiler ödenmemektedir.	10.9	13.5	9.0	43.6	23.1
Türkiye’de vergi oranları düşürülürse mükelleflerinin ödeme istekleri artar.	5.8	11.7	17.5	42.2	22.7
Türkiye’de vergi afları mükelleflerin vergi ödeme isteklerini olumsuz etkiler.	5.8	7.1	10.9	30.8	45.5

Kaynak: Anket verileri

Tablo 3’te Türkiye’de ki vergi ödeme bilincine yönelik algılar yer almaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğuna (% 82,8) göre, mükelleflerinin vergi ödeme bilinçleri düşüktür. “Türkiye’de ilkokuldan üniversiteye kadar okullarda vergi bilinci dersleri konmalıdır” ifadesini katılımcıların % 76.9’u uygun bulmuştur. Tablo 3’te vergilerin “vatandaşlık görevi” olarak algılanıp algılanmadığı da sorulmuş ve ankete katılanların % 67.5’i bu ifadeye katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3’ten anlaşılacağı üzere Türkiye’de vergi bilinci konusunda aksaklıklar olduğu gözlenmektedir. Mükelleflerde vergiye karşı oluşmuş direnç, bilgilendirme ve eğitim çalışmaları ile kırabilir sonrasında gönüllü uyum artırılabilir sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 3: Vergi Bilinci

	YÜZDE DAĞILIM				
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Türkiye’de vergiler vatandaşlık görevi olarak algılanmaktadır.	33.1	34.4	14.6	12.7	5.1
Türkiye’de mükelleflerin vergi ödeme bilinci yüksektir.	43.9	38.9	8.9	6.4	1.9
Türkiye’de ilkokuldan üniversiteye kadar okullarda vergi bilinci dersleri konmalıdır.	3.8	7.7	11.5	34.6	42.3

Kaynak: Anket verileri

Tablo 4’te katılımcıların % 72.6’sı, vergi kaçırıcıların ilan edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Vergi kaçakçılığı için cezai yaptırımları yeterli bulmayan katılımcılar ise % 74.5’tir. Katılımcıların % 47.4’ü Türkiye’de vergi suçlarının yaptırımının hapis cezası olmaması gerektiğini düşünmektedir. Yine Tablo 4’te “vergi suçlarının devlete karşı işlenmiş suç” olarak görülüp görülmemesi irdelenmiştir ve görüldüğü üzere katılımcıların % 69.9’u bu

ifadeyi uygun bulmuştur. Bu sonuçlara göre, Gelir İdaresinin vergi borcu yüksek olan vatandaşları ilan etmesi ve cezai yaptırımlarının genişletilmesi düşünülebilir. Günümüzdeki modern hukuk sistemlerinde “parayla işlenen suçların yaptırımı yine parayla olmalı” düşüncesi vardır. Bu ifade ile devlet otoritesinin zayıflaması sonucunu doğurabilir ve vergi suçu işleyenlerin hapis cezaları yaptırımı yeniden düzenlenmesi gerekmektedir (Cansız, 2015: 441).

Tablo 4: Vergi Suçları

	YÜZDE DAĞILIM				
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Türkiye’de vergi suçlarına devlete karşı işlenmiş suçlar olarak bakmak gerekir.	7.1	14.1	9.0	32.1	37.8
Türkiye’de vergi kaçırınlar için cezai yaptırımlar yeterli değildir.	6.4	8.9	10.2	36.9	37.6
Türkiye’de vergi kaçırınları teşhir etmek gerekir.	10.2	8.9	8.3	36.3	36.3
Türkiye’de vergi suçlarının yaptırımı hapis cezası olmalıdır.	9.6	13.5	29.5	22.4	25.0

Kaynak: Anket verileri

Tablo 5’te vergi denetimlerine ilişkin algılar görülmektedir. Buna göre katılımcıların % 72.6’sı vergi denetimlerinin yeterli olmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların % 41.9’u Türkiye’de vergi denetimlerinde kesilen cezaların, tahsil edilemeyecek kadar fazla olduğunu düşünürken; % 39.4’ü bu ifadeyi uygun bulmamıştır. Katılımcıların % 68.4’ü vergi denetimlerine yeterince önem verilmediğini ve “Yaygın ve Yoğun Vergi Denetimi” kavram olarak tanımlanması gerektiğini düşünürken % 20’ si ise kararsız kalmıştır. Katılımcıların % 85.6’sı ise Genel tebliğler birleştirilmesi gerektiği düşüncesinde olup % 7’si bu ifadeyi uygun bulmamıştır.

Tablo 5: Vergi Denetimi

	YÜZDE DAĞILIM				
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Türkiye’de vergi denetimleri yeterli şekilde yapılamamaktadır.	7.0	7.0	13.4	38.2	34.4
Türkiye’de vergi denetimlerinde kesilen cezalar, tahsil edilemeyecek kadar fazladır.	11.0	28.4	18.7	24.5	17.4
Türkiye’de Vergi Mevzuatında vergi denetimlerine yeterince önem verilmemiştir ve “Yaygın ve Yoğun Vergi Denetimi” kavram olarak tanımlanmalıdır.	2.6	9.0	20.0	36.1	32.3
Genel tebliğler birleştirilerek daha basit ve kanun hükümlerine uygun tek bir metin haline getirilmelidir.	3.2	3.8	7.0	24.8	61.1

Kaynak: Anket verileri

Verilen cevaplardan hareketle, Türkiye’ de vergi denetimlerinin yetersizliği yanında, vergi suçu işleme yaygınlığının da söz konusu olduğu söylenebilir. Hatta vergi gelirlerinin yetersizliği, büyük ölçüde vergi suçlarının yaygınlığının bir sonucu olduğunu ve Gelir İdaresi Başkanlığının Yaygın ve Yoğun Vergi Denetimini kavram olarak tanımını genişletilmesi gerektiği düşünülebilir. Dolayısıyla vergi suçu işleme imkânlarının daraltılması ve kayıt dışılığın azaltılması ile vergi gelirlerinin artırılacağı beklenebilir.

5. Sonuç

Kamu gelirleri içerisinde önemli bir yer tutan vergiler kamu harcamalarının finansmanı için kullanılmaktadır. Bu sebeple de bu gelirlerin etkin bir şekilde vatandaşlardan toplanabilmesi için her dönemde çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Mükellefler ise, yük olarak algıladıkları bu düzenlemelere karşılık olarak vergiden kaçınma ve vergi kaçırma gibi tepkiler vermektedir. Mükelleflerin vergiden kaçınması vergi kanunlarında suç olarak tanımlanmamıştır. Vergi kaçırma kavramı ise vergi mevzuatında suç olarak kabul edilmiş ve çeşitli yaptırımlar ile düzenlenmiştir. Bu yaptırımlar işlenen suçların niteliğine göre para cezaları ve hapis cezaları olabilmektedir (Taşkın, 2010: 87).

Vergi sistemindeki sorunların giderilmesi için mükelleflerin tutumları ve algılarının öğrenilmesi analizi önemlidir ve tespit yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Vergi dairesi çalışanlarının bu analizler için konuya dâhil edilmesi ve onların algılarının neler olduğunu öğrenilmesine ihtiyaç vardır. Bu çalışmada vergi dairesi başkanlığı çalışanlarının, bir verginin doğumundan tahsil edilinceye kadar geçen süreçte uyulması gereken kuralları yansıtan vergileme ilkeleri ile vergi dairesi çalışanları gözüyle mükellefin tutumları, vergi bilinci, vergi suçları ve vergi denetimleri konularındaki görüşleri ortaya konmuştur.

Araştırmada vergileme ilkelerine yeterince uyulmadığına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Türk vergi sisteminde vergileme ilkeleri teoride var olmasına rağmen uygulamada tam olarak gerçekleştirmediği söylenebilir.

Devletlerin vergi gelirlerini artırabilmeleri için vergi bilinci kavramı vatandaşlarda yerleşmiş olmalıdır. Bu bilincin yerleşebilmesi için ise mükellef haklarına yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. Vergi çalışanlarına mükellef hakları ile ilgili eğitimler verilerek yeni düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Kanun koyucu tarafından bu konuya ilişkin olarak mükellef temelli daha sade ve anlaşılabilir bir vergi mevzuatı hazırlanmalıdır. İdarenin mükellefler ile uyum içerisinde çalışması ve güven esaslı bir iletişim sağlaması gerekir (Çetin ve Gökpınar, 2010: 44).

Katılımcıların % 82.8’i, Türkiye’ deki vergi mükelleflerinin vergi ödeme bilinçlerinin yüksek olmadığını, buna karşın % 76.9’u ilkokuldan üniversiteye kadar okullarda vergi bilinci dersleri konması gerektiğini belirtmiştir. Devlet harcamalarının yerinde ve zamanında karşılanabilmesi için vergilerin zamanında toplanması gerekmektedir. Bunun sağlanması için vatandaşlarda vergi bilincinin oluşması esastır. Bu bilincinin oluşmasında temel faktör ise vergilerin kişiler üzerinde bir yük olmadığı tam aksine temel kamu harcamalarının (adalet, sağlık, güvenlik, vb.) finansman kaynağı olduğu algısını vatandaşlara yerleştirilmesidir. (Şenyüz, 1992: 18).

Vergilerin tam ve zamanında toplanabilmesinde esas unsur vergi bilincinin yanında etkili bir vergi denetimidir. Vergi denetiminin amacı ise, az vergi ödeyenleri ya da hiç vergi ödemeyenleri tespit etmektir. Etkili bir vergi denetim sistemi ise mükellefleri tam ve

zamanında vergi beyanlarını vermeye teşvik edecektir (Demir, 2009: 7). Böylece kayıt dışılık düşecek ve vergi gelirleri daha da yükselebilecektir.

Maliye Bakanlığı'nın çıkarmış olduğu genel tebliğler ise, vergi kanunlarının algılanması ve uygulanması açısından, mükellefler ve vergi idaresi için çok önemli bir yere sahiptir. Vergi mevzuatımızın sık sık değişmesi ve bu sebeple genel tebliğlerin çok sayıda olması da uygulamada aksaklıklara neden olmaktadır. Bu yüzden genel tebliğler kolay anlaşılabilir, ulaşılabilir ve birleştirilebilir şekilde yeniden düzenlenmelidir. Anketimize katılanların da % 85.6'sı genel tebliğlerin birleştirilmesi gerektiğini tek bir metin halinde toplanmasını uygun bulmuştur.

Sonuç olarak, mükelleflerin vergi suçları işlememesi için etkin bir denetim sistemi oluşturulması gerekmektedir. Vergi sistemimizin aksayan yönleri, Gelir İdaresi çalışanları ve vergiye ilişkin teorik çalışmalar yapan bilim insanları ile birlikte tespit edilmelidir. Vergi memurlarının vergisel düşünceleri vergi uyumunun sağlanmasında etkili bir araç olabilmektedir. Teori ile uygulamanın birlikte ele alınıp çözüm yollarının ona göre üretilmesi ve yapılacak düzenlemelerin mükellef odaklı olması önemlidir.

Kaynakça

- Abdioğlu, H. (2007). "Vergi Denetiminde Kırmızı Bayrakların Kullanımı", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 5(36): 16-35.
- Alp, B. (2017). "Vergi Dairesi Başkanlığı Çalışanlarının Vergi Algıları: Antalya Örneği" Yayınlanmamış Dönem projesi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Altundiş, M. (2007). "Vergi Usul Kanunu'nda Yer Alan Vergi Suç ve Cezaları ile Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Bu Suçlara Etkisi", *Ankara Barosu Dergisi*, 65(1): 168-179.
- Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi, (1982)Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> (erişim tarihi: 14.12.2017).
- Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi, (1961) 213-Vergi Usul Kanunu. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.213.pdf> (erişim tarihi: 14.12.2017).
- Can, İ. (1981). "Türkiye'de Vergi Denetimi Uygulaması ve Eleştirisi", *Maliye Dergisi*, 9(53): 66-78.
- Cansız, H. (2015). "Defterdarlık Çalışanlarının Vergi Algıları: Afyonkarahisar Örneği" *Yönetim Ve Ekonomi Dergisi*, 22(2):434-450. <https://doi.org/10.18657/yeabu.95334>
- Cansız, H. (2014). "Defterdarlık Çalışanlarının Vergileme İlkelerine Bakışı: Afyonkarahisar Örneği" *AKÜ İİBF Dergisi*, 16(2):33-43.
- Çelikkaya, A. ve Sağbaş, İ. (2013). *Vergi teorisi*. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.
- Çetin, G. ve Gökpinar R. (2010). "Mükellef Haklarına Vergi Dairesi Çalışanlarının Bakışı" *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 17(1):23-46.
- Çevik, S. (2004). "Küreselleşen Dünyada Vergi Politikası: Vergi Politikasında Dönüşüm ve Küresel Sorunlar", *Vergi Dünyası*, 23(270): 150-166.
- Çiçek, H. (2006). "Psikolojik ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri" *Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası Yayınları*, 65(2): 21-41.
- Demir, M. (2009). "Toplumun Vergiye Karşı Tutum Ve Davranışlarını Etkileyen Faktörler" *Akademik Bakış Uluslararası Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 10(18): 6-26.

- Gelir İdaresi Başkanlığı, (2014) Mükelleflerin Hakları Ve Ödevleri Rehberi. <http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/mukellefinhakveodevleri2014.pdf> (erişim tarihi: 11.12.2017).
- Gerçek, A. (2006). “Vergilemede Mükellef Hakları ve Türkiye’deki Durumun İncelenmesi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, 5(209): 122-139.
- Güner, Ü. (2008). “Türkiye’de Vergi Bilincinin ve Vergi Ahlakının Oluşmasında Gelir İdaresinin Rolü” Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Koç, M. (2011). “Türkiye’de Vergi Kayıp Kaçağı Ve Bunların Önlenmesinde Vergi Denetiminin Rolü” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Organ, İ. ve Yegen, B. (2013). “Vergi Bilinci Ve Vergi Ahlakı Oluşumunda Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü: Adana Örneği” *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(4):241-270.
- Pehlivan, O. (2013). *Kamu Maliyesi*, Murathan Yayınevi, Trabzon.
- Saraçoğlu, F. ve Çelik, B. (2003). “Vergi Usul Kanununda Mükellef Hakları ve Sorunlar”, *Maliye Seçme Yazılar Dergisi*, 23(7): 41-66.
- Somuncu, A. (2014). “Yaygın Yoğun Vergi Denetimi: Hukuki Yapı Ve Uygulamanın Değerlendirilmesi”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(43):133-173. <https://doi.org/10.18070/euiibfd.12825>
- Şentürk, S. H. (2006). “Vergilemede Adalet İlkesi Karşısında Düz ve Artan Oranlı Vergiler”, *Çimento İşveren Dergisi*, 20(2): 16-25.
- Şenyüz, D. (1992). “Maliye Mükellef İlişkilerinde Karşılaşılan Sorunlar”, *Sayıştay Dergisi*, 5(7): 17-22.
- Taşkın, Y. (2010). “Vergi Psikolojisi Ve Vergiye Karşı Mükellef Tepkileri” *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Dergisi*,5(54): 68-98.
- Tekbaş, A.(2009). “Vergi Kanunlarının Anayasaya Uygunluğunun Yargısal Denetimi: Türkiye Değerlendirmesi”, *Strateji Geliştirme Başkanlığı Dergisi*, 9(396):203-254.
- Tosuner, M. (2007). “Toplumsal Bir Olgu Olarak Vergi Ahlâkı”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3): 9-37.
- Tuncer, S. (2003). *Vergi Hukuku ve Uygulaması*, Yaklaşım Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, Ö S. (2015). “Uluslararası Denetim Standartlarına Göre Denetim Kanıtları ve Kanıt Toplama Teknikleri”, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.